

Historisk Tidsskrift

Copyright © by Den danske historiske Forening

Bd. 108, H. 1, 2008

REDAKTØRER

Universitetslektor, ph.d. JAN PEDERSEN
Universitetsadjunkt, ph.d. REGIN SCHMIDT

DEN DANSKE HISTORISKE FORENINGS BESTYRELSE

Universitetslektor, cand.mag. CARSTEN DUE-NIELSEN (formand); professor, dr.phil. VINCENT GABRIELSEN; seniorforsker, dr.phil. TYGE KROGH; lektorschef, dr.phil. JOHN T. LAURIDSEN; universitetslektor, dr.phil. KNUD LUNDGREEN-NIELSEN; dr.phil. ANDERS MONRAD MØLLER (kasserer); universitetslektor, ph.d. JAN PEDERSEN (sekretær); professor, dr.phil. BIRGER POULSEN; og universitetsadjunkt, ph.d. REGIN SCHMIDT (sekretær).

MEDLEMSKAB OG ABONNEMENT

Medlemskab om medlemskab rettes til foreningens ekspedition. Medlemmerne får tilsendt Historisk Tidsskrift, der udkommer med 2 hæfter årligt. Kontingentet er for almindelige medlemmer 350 kr., for studerende (dog maksimalt 6 år) og for medlemmer af de finske, norske og svenske historiske foreninger 185 kr., for institutioner 400 kr. For medlemmer med bopæl i udlandet og for institutioner tillægges portoafgifter. Abonnement på Historisk Tidsskrift kan også tegnes hos boghandlere.

REDAKTIONENS OG EKSPEDITIONENS ADRESSE

Saxo-Instituttet, Københavns Universitet,
Njalsgade 80, 2300 København S
histtid@hum.ku.dk
www.historisktidsskrift.dk

Open access: www.tidsskrift.dk

Historisk Tidsskrift er på Det Kongelige Biblioteks portal for danske videnskabelige tidsskrifter. Tidsskriftet kan frit læses, udskrives og downloades til privat brug, samt til studie- og forskningsformål. Historisk Tidsskrift er tilgængeligt fra 1840 til og med 1997.

Et historiedidaktisk opgør – svar på tiltale

AF

BERNARD ERIC JENSEN

I betragtning af, hvor mange resurser der hvert år bruges på historieundervisning i folke- og gymnasieskole, er det velbegrunderet, at Historisk Tidsskrift bringer analyser af dansk historiedidaktisk tænkning. Det vil kunne fremme udvekslingen af synspunkter mellem historikere, der især beskæftiger sig med forskning, og historikere, der mest er optaget af undervisning. I lyset af, at fagfolk har søgt at gennemføre et historiedidaktisk paradigmeskift, er der god grund til, at andre underkaster ændringerne et grundigt og kritisk eftersyn. Det skulle kunne fremme drøftelsen af 'bæredygtigheden' af de konkurrerende historiedidaktiske tilgange.

Der kunne derfor være grund til at takke Anders Holm Thomsen for hans seneste bidrag i Historisk Tidsskrift. Det drejer sig om »Skolemarxismens kulmination og debatten om faghæftet 'Historie 1981'«¹ og »Faghæftet 'Historie 1984' og paradigmeskiftet i historiedidaktikken«.² Begge er baseret på Holm Thomsens ph.d.-afhandling *Undervisningsfaget historie under forandring fra kanonfag til elevcentreret fag – med særlig fokus på debatten om historiebevidsthed og dens forhistorie 1971-1996* (2007).³ Han har endvidere publiceret debatartiklen »Historiekanon, kulturkonservatisme og venstrekomunitarisme 1971-94« i 2007⁴ og lægger i det hele taget ikke skjul på, at hans analyse skal fremstå som et profileret opgør med den historiedidaktiske tænkning, der har stået i centrum de seneste årtier.

¹ Historisk Tidsskrift 106: 2006, s. 134-167. Den blev fulgt op af en kommentar ved Vagn Oluf Nielsen og en replik af Anders Holm Thomsen – jf. sst. s. 676-683.

² Historisk Tidsskrift 107: 2007, s. 149-185.

³ Institut for Historie, Kultur og Samfundsbeskrivelse, Syddansk Universitet, 2007 med Bent Jensen som vejleder.

⁴ Kritik, nr. 184: 2007, s. 64-76.

Historieundervisning og politisk dannelse er to sammenvævede størrelser, og det er derfor forventeligt, at (fag)folk af forskellig historiepoltisk overbevisning vil indtage en (delvis/meget) forskellig historiedidaktisk position. Og i et demokratisk samfund kan der løbende føres drøftelser om, hvordan en historieundervisning bedst indrettes. Det er derfor ikke overraskende, at der også kan være uenighed om, hvordan de historiedidaktiske konflikt- og brudflader skal beskrives. Men det burde være muligt at gennemføre en regelret og saglig analyse af konflikt- og brudfladerne, hvis viljen og talentet hertil er til stede.

Som en, der har været med til at gennemføre det paradigmeskift inden for dansk historiedidaktik, der gør historiebevidsthed til omdrejningspunktet, har jeg naturligvis med interesse læst Holm Thomsens analyse. Men desværre må jeg samtidigt fastslå, at jeg – på helt centrale punkter – slet ikke kan genkende min position i hans fremstilling heraf. Hvordan skal det forklares? For mig at se er forklaringen ligetil. Det skyldes, at Holm Thomsen ikke kun giver en ensidig, men også en forvansket fremstilling af de(n) historiedidaktiske position(er), han vil bekæmpe.⁵ Det vil jeg belægge ved at vise, at han groft forsynder sig imod god citatskik og debatredelighed og konsekvent og uden skrupper forbigår alt i det brugte kildemateriale, der ikke kan fås til at passe med det overordnede sigte med hans projekt, nemlig at få diskrediteret begrebet historiebevidsthed.

Et déjà-vu?

Jeg havde ved læsningen af Holm Thomsens indlæg den oplevelse, at de mindede mig om noget velkendt. Jeg tænker på den kampagne, der i dele af den borgerlige presse har kørt med det formål at bringe venstreorienterede (fag)folk i miskredit, og hvor flere af de mest aktive skribenter har haft en faghistorisk uddannelse. Jeg tænker på folk som Bent Blüdnikow, Arne Notkin og Bo Bjørnvig. Kampagnen er i et historiespeciale af Jens Liljegren underkastet en nærmere granskning, og dele af denne analyse er trykt i *Demokrati mellem fortid og fremtid* (2003)⁶ og *Idealisme eller fanatisme. Opgøret om venstrefløjen under den kolde krig*

⁵ Tre af de historiedidaktikere, der især står for skud, er fra Danmarks Lærerhøjskole: Sven Sødring Jensen, Vagn Oluf Nielsen og mig. Der findes dog både flere lighedspunkter og betydningsfulde forskelle i deres historiedidaktiske tænkning.

⁶ J. Liljegren, »Kampagnen mod venstrefløjen. Weekendavisens opgør med den historiske danske venstrefløj«, i C. Bryld & S. Hein Rasmussen (red.), *Demokrati mellem fortid og fremtid*, 2003, s. 199-216.

(2003).⁷ Liljegren påviser her, at kampagnen var kendetegnet ved »grove brud på god citatskik og debatredelighed«.⁸

Jeg har intet at indvende imod, at (fag)folk stilles til regnskab for, hvad de har sagt og gjort i en offentlig sammenhæng. Det udgør et grundelement i ethvert funktionsdueligt demokrati. Noget sådant kan imidlertid gøres på både mindre og mere saglige måder. Derfor meldte følgende spørgsmål sig: findes der også i Holm Thomsens skrifter grove brud på god citatskik og debatredelighed? Som jeg ser sagen, må svaret være et klart og utvetydigt ja. Det kan dokumenteres, og jeg vælger som eksempel et hovedpunkt hos Holm Thomsen. Om fagformålet for folkeskolens historieundervisning fra 1994⁹ skriver han:

(...) [det] hed (...) nu »Formålet med undervisningen i historie er at styrke elevernes historiebevidsthed«, der så derefter i stk. 2 konkretiseres: »Ved at arbejde med spillet mellem fortid, nutid og fremtid skal eleverne udvikle deres indsigt i menneskers liv og livsvilkår gennem tiderne«. Uden nogen overdrivelse kan dette radikalt præsistentiske og futuristiske fagformål, der stadig er gældende i dag, betegnes som *kulturrevolutionært* i den forstand, at der ingen eksplicit forpligtelse blev givet på kulturarv i form af Danmarkshistorie eller dansk kultur, der på den ene eller anden måde ellers havde været nævnt i alle fagformål igennem det 20. århundrede – og endog netop betonet i folkeskolens formålsparagraf af 1993!¹⁰

Jeg er enig med Holm Thomsen i, at havde statsmagten undladt at forpligte folkeskolens historieundervisning på at arbejde med dansk historie, ville der ikke kun have været tale om et markant traditionsbrud, det ville også være læringsmæssigt uforsvarligt. Men det er ikke tilfældet.

⁷ J. Liljegren, »Når avisen skriver historien. Om Weekendavisens dækning af antisemitisme på den historiske, danske venstrefløj«, i A. Holm & P.S. Smith (red.), *Idealisme eller fanatisme?*, 2003, s. 144-163.

⁸ J. Liljegren, »Kampagnen mod venstrefløjen. Weekendavisens opgør med den historiske danske venstrefløj«, i C. Bryld & S. Hein Rasmussen (red.), *Demokrati mellem fortid og fremtid*, 2003, s. 213.

⁹ For god ordens skyld skal det nævnes, at jeg var med til at udarbejde fagformålet fra 1994.

¹⁰ A. Holm Thomsen, »Historiekanon, kulturkonservatisme og venstrekommunitarisme 1971-94«, *Kritik*, nr. 184: 2007, s. 73. Se også sst. s. 65. Det kritikpunkt er gået igen i Holm Thomsens mange indlæg i dagspressen. I Susanne Niensens interview med ham under titlen »Slagsmålet om historien« i *Politiken* (23.06.2007) formuleres det således: »Men i 1994 vedtages et fagformål, der ifølge Anders Holm Thomsen var skolehistorisk epokegørende. Danmarkshistorien omtales slet ikke.«

Når han kan hævde det, skyldes det alene, at han giver en forvansket og misvisende fremstilling heraf. Den statslige styring af folkeskolens fag sker i dag ved hjælp af både et fagformål og fagets centrale kundskabs- og færdighedsområder. De blev offentliggjort i *Formål og centrale kundskabs- og færdighedsområder. Folkeskolens fag* (1994). I det af Holm Thomsen nævnte stk. 2 står der:

Ved at arbejde med samspillet mellem fortid, nutid og fremtid skal eleverne udvikle deres indsigt i menneskers liv og livsvilkår gennem tiderne. Herved skal de videreudvikle deres forståelse af og holdning til egen kultur, andre kulturer og menneskers samspil med naturen.¹¹

Når der skal tages stilling til, hvad der officielt anføres om, hvilke historier folkeskolens historieundervisning er forpligtet på, må den første opgave blive at tolke følgende: at videreudvikle elevernes »forståelse af og holdning til egen kultur« ved at »udvikle deres indsigt i menneskers liv og livsvilkår gennem tiderne«. Det afgørende er, hvordan udtrykket elevernes »egen kultur« skal tolkes. Når det drejer sig om børn og unge, der går i folkeskolen i den danske stat, er den eneste velbegrundede tolkningsmulighed, at det må inkludere dansk historie. Er der andet i de officielle og forpligtende bestemmelser, der peger i samme retning? Ja, det er der. I fagets centrale kundskabs- og færdighedsområder står følgende:

Dansk historie skal stå centralt i historieundervisningen. Eleverne skal endvidere lære at se Danmarks historie i sammenhæng med resten af Nordens, Europas og Verdens historie. De skal tilige lære at anskue dansk historie fra andre kulturers synsvinkel.¹²

Hvordan Holm Thomsen efter at have forsket i historiefagets formål og centrale kundskabs- og færdighedsområder kan påstå, at »der ingen eksplicit forpligtelse blev givet på kulturarv i form af Danmarkshistorie eller dansk kultur«, er ganske gådefuldt. Hvordan kan en person, der har både en kandidat- og ph.d.-grad i historie, være så ueffen, hvad angår kildelæsning og kildebrug? Inden det spørgsmål besvares, må et andet dog stilles, nemlig: Hvad fremgår der af det øvrige kildemateriale, Holm Thomsen benytter i sin analyse? Jeg nøjes med et enkelt eksem-

¹¹ Undervisningsministeriet, *Formål og centrale kundskabs- og færdighedsområder. Folkeskolens fag*, 1994, s. 25.

¹² Sst., s. 25-26.

pel. *Historieskabte såvel som historieskabende. 7 historiedidaktiske essays* (1996) blev udgivet som hjælp til implementering af historiefagets nye fagformål og centrale kundskabs- og færdighedsområder, og heri havde jeg et essay med titlen »Historiebevidsthed og historie – hvad er det?«, hvor Holm Thomsen har kunnet læse følgende:

Der kan heller ikke herske tvivl om, at historie skal fungere som et nationalt dannende fag – altså være med til at opretholde og forvalte den nationale kulturarv. Det har således en særlig forpligtelse til at fæstne opmærksomheden på dansk historie og etablere en sammenhæng mellem den og Nordens, Europas og Verdens historie. Der er intet overraskende i, at historie har fået en nationalt dannende opgave, da det har været normen gennem årtier.¹³

Jeg kan i lyset heraf ikke nå frem til andet end den konklusion, at Holm Thomsen helt basalt mangler faghistorisk kompetence i kildelæsning og kildebrug. Men hans brud på god citatskik og debatredelighed er så graverende,¹⁴ at det næppe fuldt ud kan forklares ved manglende kompetence. Det er også nødvendigt at medtænke, hvad der udgør det styrende motiv bag hele hans projekt, nemlig at diskreditere de historiedidaktikere, hvis synspunkter er ham inderligt imod. Og kan det ikke gøres på en sagligt velbegrundet måde, må det gøres ved hjælp af brud på god citatskik og debatredelighed. Hos Holm Thomsen helliger målet midlet.

En historiedidaktisk kontinuitetstese

Når det er så afgørende for Holm Thomsen at få diskrediteret historiedidaktikere som Sven Sødring Jensen, Vagn Oluf Nielsen og mig, er det fordi det skal bruges til at stigmatisere begrebet historiebevidsthed. Holm Thomsen vil have fjernet det begreb, der siden midten af 1990'erne har stået centralt i folkeskolens historiefag for i stedet at genetablere et mere traditionelt og nationalt formål for historiefaget.

¹³ B.E. Jensen, »Historiebevidsthed og historie – hvad er det?«, i H. Brinckmann & L. Rasmussen (red.), *Historieskabte såvel som historieskabende*, 1996, s. 16.

¹⁴ Et andet eksempel på Holm Thomsens brud på god citatskik og debatredelighed findes i A.H. Thomsen, »Faghæftet 'Historie 1984' og paradigmeskiftet i historiedidaktikken«, *Historisk Tidsskrift* 107: 2007, s. 176; det drejer sig om det citat, der hører til note 102. Her tilskrives Sødring Jensen et citat, der faktisk er skrevet af en anden person, nemlig litteraturforskeren Per Søby Kristensen.

Det ville føre for vidt at dokumentere, at det udgør den bagvedliggende strategitænkning i Holm Thomsens historiedidaktiske opgør. Jeg må nøjes med at se på et afgørende led i argumentationskæden. Det drejer sig om en historiedidaktisk kontinuitetstese, der hævder, at der skulle være en indre sammenhæng mellem Sødring Jensens og min forståelse af begrebet historiebevidsthed og dermed videre til det nugældende fagformål. Det følger heraf, at hvis Sødring Jensens brug af det begreb kan diskrediteres, har Holm Thomsen samtidig kunnet delegitimere ikke kun min brug, men også den i det nugældende fagformål.

Så enkelt eller så klart formuleres det ikke i Holm Thomsens analyse. Men her ligger forklaringen på, at han i sit andet bidrag i *Historisk Tidsskrift* tilbagevendende må drøfte spørgsmålet om kontinuitet/brud dels i Sødring Jensen forfatterskab, dels i forholdet mellem Sødring Jensen og mig. Da det er et nøglepunkt, er der grund til at se nærmere på, hvordan Holm Thomsen bruger forestillingen om kontinuitet i sit historiedidaktiske opgør. Jeg opregner tre eksempler herpå.

Bernard Eric Jensen opholder sig ikke meget ved denne revolutionære sammenhæng, men nøjes med i forbifarten at konstatere, at Sødring med sin bog [*Historieundervisningens teori*] dengang [1978] – som marxist – var inspireret af 'den historiske materialisme'. Det er tilsyneladende ikke noget, man behøver at opholde sig yderligere ved og eventuelt reflektere over som ballast eller dødvægt for den historiebevidsthedsdidaktik, der blev videreudviklet i 1980'erne med afsæt i denne forhistorie, eller om man vil, tilblivelseshistorie.¹⁵

At Bernard Eric Jensen og andre ikke har fundet det værd at dvæle ved den nye fiktionsdidaktiks politiserede tilblivelsessituation og formål, kan undre en del. Det skal dog understreges, at det korrektiv, som her er blevet præsenteret, ikke skal forstås sådan, at der gik en fuldkommen lige linje fra 1970'ernes vægt på ideologisk definerede historiesyn til 1980'ernes fokusering på individets historiebevidsthed.¹⁶

Anskuet i et politisk-ideologisk perspektiv kunne nedtoningen af disse facetter af Sødrings virke og udviklingsfaserne i hans arbej-

¹⁵ A. Holm Thomsen, »Faghæftet 'Historie 1984' og paradigmeskiftet i historiedidaktikken«, *Historisk Tidsskrift* 107: 2007, s. 172.

¹⁶ Sst. s. 177.

de udlægges derhen, at der hersker en vis skyhed blandt paradigmet nuværende forvaltere over dets rødder i 1970'ernes venstreradikale tænkning om samfund og politik.¹⁷

Selve kontinuitetstesen fremstår noget 'ulden', fordi (i) der ikke er tale om nogen ligefrem eller massiv kontinuitet, men (ii) heller ikke om noget brud, og (iii) fordi det ikke specificeres, hvad der udgør indholdet af den »dødvægt for den historiebevidsthedsdidaktik, der blev videreudviklet i 1980'erne«. Men det fremgår, hvad tesen bruges til, nemlig at diskreditere »paradigmet nuværende forvaltere«.

Holm Thomsen mener muligvis, at han med sin 'afsløring' af, at Sødring Jensen var en venstreorienteret historiedidaktiker, der gerne så skolens historieundervisning brugt med et emancipatorisk sigte for øje, har gjort en ny og vigtig opdagelse. Det vil dog ikke komme som nogen overraskelse for dem, der blot kender lidt til dansk historiedidaktiks historie, da det var noget, Sødring Jensen helt åbenlyst skilte med.

I betragtning af, at Holm Thomsens kontinuitetstese udgør et helt centralt element i hans historiedidaktiske opgør, må et af de helt afgørende spørgsmål blive: Er der belæg for en sådan tese? Han har læst – fremgår det – Jacob Lundgaards RUC-speciale *Normativitet og praksiskritik* (1998), hvor hovedtesen er, at »der er en principiel forskel mellem Sødrings brug af begrebet [historiebevidsthed] og Bernard Eric Jensens«. ¹⁸ Det peger i retning af et brud snarere end en kontinuitet. Holm Thomsen forfølger dog ikke den forskel. Hvorfor undlader han det? Den mest ligefremme forklaring er, at gjorde han det, måtte han erkende, at der intet belæg er for en sådan kontinuitetstese. Og følgen heraf bliver: Han vil da ikke længere kunne bruge sit politiske opgør med Sødring Jensen til at diskreditere det nuværende fagformål.

Jeg har i to omgange kritisk distanceret mig fra de præmisser, der lå til grund for Sødring Jensens historiedidaktik. Den første kritik var en problematisering af en hjørnesten i marxistisk historie- og samfundsteori, nemlig den forståelse af forholdet mellem 'social væren' og 'bevidsthed', der blev fremlagt i Karl Marx' forord til *Zur Kritik der politischen Ökonomie* (1859). Den kritik blev bl.a. præsenteret i mit bidrag »Identitet som faghistorisk forskningsfelt« til den anden nordiske konference om historiedidaktik i 1984. Hvordan Sødring Jensen reagerede herpå, fremgår af *Historie og fiktion* (1990):

¹⁷ Sst. s. 182.

¹⁸ Sst. s. 172.

Med denne skelnen mellem 'væren' og 'bevidsthed' – som også er anvendt i det foregående – risikerer jeg (...) at signalere en mekanisk bevidsthedsopfattelse, som bl.a. Bernard Eric Jensen advarer imod. (...) »Selve distinktionen mellem 'social væren' og 'bevidsthed' bør helt opgives/afvises, fordi det må erkendes, at menneskers bevidsthed indgår som et konstituerende moment i alle artefakter og historisk-socialle processer.« Jeg tilslutter mig fuldt og helt udsagnets sidste sætning, men må anse dets helhed som udtryk for en ufrugtbar begrebsdefinitorisk radikalisme.¹⁹

Den anden kritiske distancering indgik i mit bidrag »Historie i og uden for skolen. Fordrer temaet et historiedidaktisk paradigmeskift?« til den fjerde nordiske konference om historiedidaktik i 1990. I dette problematiserede jeg både vesttysk historiedidaktiks og Sørdring Jensens forståelse af historiebevidsthed, fordi de ville indlejre et normativt indhold – om end et meget forskelligt – i begrebet. I stedet – fremhævede jeg – må der skelnes klart mellem »(i) et empirisk-deskriptivt-forklarende analyseniveau og (ii) et kritisk-normativt analyseniveau.«²⁰

Hvorfor er det afgørende at få afklaret forholdet mellem Sørdring Jensens og min historiedidaktik? Det er vigtigt af to grunde. Dels fordi der faktisk er et markant teoretisk brud mellem Sørdring Jensens og min position, og dermed undergraves Holm Thomsens kontinuitetstese. Dernæst: Havde han undersøgt min position, måtte han erkende, at hans redegørelse for »historiebevidsthedsdidaktikkens karakteristika« er aldeles forvansket og misvisende. Han opregner »seks nært forbundne og delvis overlappende« kendetegn, jeg nøjes dog med at gengive de første fire:

1. Præsentisme – i sin radikale form er kronologien samtids- og fremtidsrettet.
2. Identitet – en fremtidsrettet – og fra fortiden løsrevet – emancipatorisk og utopisk størrelse.
3. Historie – fagets substans er en variant af samfundsfag med tidsperspektiv; tilgangen er aktivistisk og politisk dannende, med sigte på deltagelse i et demokratisk samfund.

¹⁹ S. Sørdring Jensen, *Historie og fiktion*, 1990, s. 190. Citatet i citatet er fra B.E. Jensen, »Identitet som faghistorisk forskningsfelt«, *Historiedidaktik i Norden* 2: 1985, s. 52.

²⁰ B.E. Jensen, »Historie i og uden for skolen«, *Historiedidaktik i Norden* 4: 1990, s. 157.

4. Multikulturalisme – i modsætning til et traditionelt kulturfag med specifik forpligtelse på kundskabsformidling og kulturarv ønskes en kulturel frisættelse.²¹

Om det udgør en rammende beskrivelse af nogen dansk historiedidaktikers position, stiller jeg mig meget tvivlende til. Men det er i hvert fald en forståelse af historiebevidsthed, som jeg grundigt har problematiseret og afvist. Jeg har i stedet argumenteret for at betragte historiebevidsthed som et skalabegreb uden indbygget normativitet. Når man – som jeg – hævder, at historiebevidsthed vedrører et menneskeligt grundvilkår,²² så følger det heraf, at både kulturkonservative og ærke-liberale, både reformistiske socialdemokrater og revolutionære marxister har en historiebevidsthed, men også at de vil udforme og bruge den på en (delvis/meget) forskellig måde. At der var tale om et sådant skalabegreb, fremgik med al ønskelig tydelighed af mit bidrag til den fjerde nordiske konference om historiedidaktik:

(...) den indbyggede skala i selve definitionen af 'historiebevidsthed' [skal] tages på ordet: et samspil mellem fortidsfortolkning, nutidsforståelse og fremtidsforventning. 'Fortidsfortolkningen' kan i et konkret tilfælde være det dominerende moment, men i princippet kan det også være 'nutidsforståelsen' eller 'fremtidsforventningen'. Og disse forskelle er altså alle varianter af historiebevidsthed.²³

Men Holm Thomsen forbigår konsekvent og uden skrupler alle de steder i hans kildemateriale, der ikke passer med hans overordnede projekt, nemlig at få diskrediteret de historiedidaktikere, der gør historiebevidsthed til omdrejningspunktet for deres historiedidaktik.

²¹ A. Holm Thomsen, »Faghæftet 'Historie 1984' og paradigmeskiftet i historiedidaktikken«, *Historisk Tidsskrift* 107: 2007, s. 150-151.

²² Jf. »Historiebevidsthed tager afsæt i det forhold, at fortiden er til stede i nutiden som erindring og fortidsfortolkning, og at fremtiden er til stede som et sæt forventninger. Begrebet retter altså opmærksomheden mod det menneskelige eksistensvilkår, at i en levet nutid indgår der altid såvel en erindret fortid som en forventet fremtid. (...) Historiebevidsthed er [derfor] ikke noget, man kan droppe eller fravælge. Uanset om man ved det eller ej, har man historiebevidsthed, og uanset om man har opdaget det eller ej, bruger man den i hverdagen.« B.E. Jensen, »Historiebevidsthed og historie – hvad er det?«, i H. Brinckmann & L. Rasmussen (red.), *Historieskabte såvel som historieskabende*, 1996, s. 5-6.

²³ B.E. Jensen, »Historie i og uden for skolen«, *Historiedidaktik i Norden* 4: 1990, s. 159.

Dansk folkefællesskab er stridens kerne

Jeg ønsker ikke at give det udsende af, at striden mellem Holm Thomsen og mig er en pseudokonflikt, da jeg er helt på det rene med, at vi historiefagligt, historiedidaktisk og politisk er grundlæggende uenige. Jeg har følgelig gjort mig overvejelser over, hvad der er stridens egentlige kerne, og hvorfor Holm Thomsen ikke indlader sig på en åben og regelret diskussion heraf. Mine forklaringshypoteser er som følger.

Der findes flere formuleringer i Holm Thomsens tekster, der antyder, hvor – så at sige – tampen brænder. En sådan benyttes, når han skal kommentere mit bidrag til den fjerde nordiske konference om historiedidaktik. Det hedder her:

I en artikel fra [1990] fremgik det (...) at [Bernard Eric Jensen] fortsat (...) opfattede identitet som et resultat af et identitetsvalg og ikke som noget kulturhistorisk givet, som især Manifest-forfatterne havde betonet det.²⁴

Det er et sæt udsagn, der er værd at bide mærke i. Min opfattelse af menneskers identitet, der fremhæver, at mennesker kan og helst skal være aktive deltagere i deres egen identitetsdannelse, modstilles en, der betragter identitet som »noget kulturhistorisk givet«. Umiddelbart er det måske vanskeligt at give en præcis tolkning heraf, men andetsteds fremgår det klart, hvad Holm Thomsen har i tankerne.

(...) at bevidstgøre eleverne om deres identitet (...) forstået som rodfæstet i et dansk historisk skæbnefællesskab med fortidens slægtled. »Tilværelsen foreligger før barnet træder ind i den. Det danske barn træder f.eks. ind i Danmarkshistorien og er dansker, før det får en chance for at udforme sin tilværelse. Og når det sker, så sker det inden for Danmarkshistorien og på dens præmisser«. ²⁵

Holm Thomsen ønsker at gøre en traditionel essentialistisk forståelse af etnisk identitet til omdrejningspunktet for folkeskolens historieundervisning.²⁶ Det er derfor, at han stiller sig helt igennem afvisende til både

²⁴ A. Holm Thomsen, »Historiekanon, kulturkonservatisme og venstre-kommunitarisme 1971-94«, Kritik, nr. 184: 2007, s. 74.

²⁵ A. Holm Thomsen, »Faghæftet 'Historie 1984' og paradigmeskiftet i historiedidaktikken«, Historisk Tidsskrift 107: 2007, s. 154-55. Citatet i citatet er fra 'Pædagogisk Manifest 82', der rummer en tænkning, Holm Thomsen bakker op om.

²⁶ Jf. B.E. Jensen, »En re-traditionalisering af historiefaget«, Historie og samfundsfag, nr. 4, 2006 – den kan også findes på www.historie-nu.dk.

den historiedidaktik, jeg vil fremme, og det nuværende formål for historiefaget. Her er udgangspunktet nemlig ikke, at det danske samfund er 'et historisk skæbnefællesskab', men at det derimod fungerer som et demokrati, hvor der findes flere virksomme erindrings- og handlefællesskaber. Et dansk folkefællesskab ses som et blandt flere forestillede fællesskaber, og det følger heraf, at det vil kunne omformes eller erstattes af andre, hvis der er vilje og talent hertil. Når Holm Thomsen ikke vil placere den problematik i centrum for sit historiedidaktiske opgør, er forklaringen formentlig ganske enkel: Han og hans ligesindede tør ikke binde an med en faglig debat om identitetsteori og dansk identitetshistorie.